

ПЫТАННЕ КЛАСІФІКАЦЫІ СІНТАКСІЧНЫХ ФІГУР У ЛІНГВІСТЫЧНАЙ ЛІТАРАТУРЫ

Выключна важнае месца ў сістэме сродкаў экспрэсіўнага сінтаксісу займаюць т. зв. *сінтаксічныя фігуры* (лат. *figura* – абрыс, знешні выгляд) – аднаўляльныя ўстойлівыя семантыка-сінтаксічныя мадэлі моўных адзінак, якія маюць тыповую схему і істотныя канструктыўныя прыметы. У наш час філалагі налічваюць каля 250 фігур, аднак агульнапрынятай, несупярэчлівай класіфікацыі іх пакуль няма. У прапанаванай публікацыі разглядаюцца спробы асэнсавання і сістэматызацыі сінтаксічных фігур у работах сучасных навукоўцаў.

В. І. Каралькоў падзяляе ўсе фігуры на тры тыпы: ***фігуры працягласці***, якія ў сваю чаргу падзяляюцца на *фігуры адбаўлення* (эліпсіс і інш.) і *дабаўлення* (розныя віды паўтораў, ампліфікацыя, паралелізм, градацыя і інш.), ***фігуры звязнасці***, якія падзяляюцца на *фігуры аб'яднання* (полісіндэтон, градацыя і інш.) і *раз'яднання* (асіндэтон, парцэляцыя, інверсія, нанізванне міні-абзацаў і інш.), ***фігуры значнасці***, сярод якіх вылучаюцца фігуры *выраўноўвання* (падкрэслена прамы парадак слоў) і *выдзялення* (рытарычныя пытанні, звароткі, воклічы) [1]. Недахопам гэтай класіфікацыі лічаць тое, што некаторыя з фігур адносяцца адразу да некалькіх тыпаў.

У класіфікацыі Ю. М. Скрабнёва фігуры падзяляюцца на два тыпы. Структура першых мае выключна канструктыўны характар (напрыклад, полісіндэтон, сінтаксічны паралелізм і інш.), а структура другіх залежыць ад семантыкі лексем, якія ў іх уваходзяць. У сістэме фігур другога тыпу даследчык вылучае ***фігуры тоеснасці*** (сінанімічнае вар'іраванне, ампліфікацыя сінонімаў), ***фігуры няроўнасці*** (градацыя, зэўгма і інш.) і ***фігуры супрацьлегласці*** (антытэза, аксюмаран і інш.) [2, с. 145 – 157].

У класіфікацыі Я. В. Ключева сінтаксічныя фігуры падзяляюцца на два класы: ***канструктыўныя*** (робяць сінтаксічную структуру больш збалансаванай: паралелізм, анафара, эпіфара, сімплака, хіязм, анадыпложіс і інш.) і ***дэструктыўныя*** (ламаюць сінтаксічную структуру: інверсія, эліпсіс, парцэляцыя, канкатэнацыя і інш.) [3].

Э. М. Берагоўская сінтаксічныя фігуры падзяліла на такія тыпы, як ***фігуры эквілібра***, заснаваныя на сінтаксічнай сіметрыі (рэдуплікацыя, дыстантны паўтор, анафара, эпіфара, стык, сімплака, антытэза, паралелізм, хіязм, асіндэтон, полісіндэтон), ***фігуры дзээквілібра***, заснаваныя на акцэнтаванай ломцы моўнай сіметрыі (інверсія, эліпсіс, умаўчанне, рытарычнае пытанне, парцэляцыя), і

фігуры прамежкавага класа, дзе і сіметрыя, і асіметрыя прысутнічаюць адначасова (градацыя, паліптот, антанаклаза, зеўгма гамеатэтлеўтан) [4].

Даследчыца Н. Э. Шандроха сінтаксічныя фігуры аб'яднала ў пяць груп (на падстве не толькі структурнага, але і функцыянальнага крытэрыю). Так, да *фігур навелічэння аб'ёму выказвання* аднесены мадэлі, пабудаваныя на аснове паўтору: анафара, эпіфара, стык, кальцо, сінтаксічны паралелізм, сімплака, хіязм, антытэза, гемінацыя, градацыя, полісіндэтон, паліптот, перыяд. *Фігуры памяншэння аб'ёму выказвання* звязаны з пропускам пэўных маўленчых адзінак: эліпсіс, умаўчанне, асіндэтон, зеўгма. *Уласнарытарычныя фігуры* ўжываюцца для стварэння ўрачыстых, узнёслых, паэтычных кантэкстаў, умацнення выразнасці маўлення: рытарычнае пытанне, рытарычны зваротак, рытарычны вокліч. *Фігуры размяшчэння і перастаноўкі* заснаваны на парушэнні звычайнага парадку размяшчэння элементаў і (або) на дыстантным размяшчэнні элементаў, якія звычайна стаяць побач: інверсія, сегментацыя, парцэляцыя, парантэза. Да *маўленча-дыялагічных фігур* даследчыца аднесла ўключэнне ў тэкст элементаў гіпатэтычнага дыялогу: дыялог паміж аратарам і аўдыторыяй, дыялог паміж аратарам і апанентам, дыялог аратара і трэцяй асобы, дыялог аратара з самім сабой, дыялог апанента з самім сабой [5].

Такім чынам, у сучаснай лінгвістыцы прадстаўлены шэраг класіфікацый стылістычных фігур, аднак ніводная з іх не з'яўляецца вычарпальнай (не дазваляе ахапіць увесь аб'ём фігуратыўных канструкцый). Гэта звязана з разнародным характарам фігуратыўных канструкцый і адпаведна са складанасцю выдзеліць агульную для ўсіх фігур класіфікацыйную прымету.

ЛІТАРАТУРА

1. Корольков В. И. Фигуры стилистические // Краткая литературная энциклопедия: в 9 т. / гл. ред. А. А. Сурков. М., 1962–1978. Т. 7. С. 947–951.
2. Скребнёв Ю. М. Очерк теории стилистики : учеб. пособие. Горький: Горьк. гос. пед. ин-т иностр. яз., 1975. 175 с.
3. Клюев Е. В. Риторика. Инвенция. Диспозиция. Элокуция: учеб. пособие. М.: ПРНОР, 2001. 272 с.
4. Береговская Э. М. Очерки по экспрессивному синтаксису. М.: Рохос, 2004. 208 с.
5. Шандроха Н. Э. Экспрэсіўны сінтаксіс: вучэб.-метад. дапам. Гродна: Гродзен. дзярж. ун-т, 2002. 61 с.